

Luik 'Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand' Taxandriamuseum

In de collecties van het Taxandriamuseum en van het Stadsarchief herinneren uiteenlopende objecten aan de Slag van Turnhout van 1789. Deze strijd tussen de Oostenrijkers en de Belgische Patriotten speelde zich af in het hart van de stad: op de Markt, in de Gasthuisstraat en onmiddellijke omgeving. Naast getekende en geschilderde werken zijn er ook muziekstukken als partituren en cantates, archiefdocumenten, herdenkingsalbums en platenatlassen.

Het beschilderde luik, onderdeel van een devotiekast in het museum, is ontstaan rond de 150ste herdenking in 1939. In dat jaar gaan de Patriottenfeesten voor de herdenking van de slag niet door vanwege het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Wel verschijnt er een merkwaardig artikel in het katholieke tijdschrift *De Week* over de rol van Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand tijdens die slag, met bijzonder *geloofwaardige* getuigen. Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand zou de Theobalduskapel verlaten hebben en met haar kleed de kanonskogels hebben tegengehouden. Zelfs Oostenrijkse soldaten zouden haar gezien hebben. *Menschen! het Roomsche geloof gaat boven; onze soldaten zullen allemaal sterven! Onze-Lieve-Vrouw vecht tegen ons; verspeeld zijn we!* En nog een mirakel: de sporen van slijk en kruit zijn 35 jaar lang niet weg te wassen.

Het verhaal van de tussenkomst van Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand komt een eerste keer voor in een brief van Joanna Tibe van 26 december 1789 (twee maanden na de slag) aan een vriendin: *Doch het wonderste van al geschiedde met O.L.Vrouw uit St.-Eewoudskapel (S. Teobaldus). In dit bedehuis zaten de gelovigen neergeknield voor het beeld van O.L.Vrouw om hare hulp af te smeeken. Eensklaps misten zij het genadebeeld, welke na eenigen tijd terug kwam, verschroeid onder de kin en de mantel beslijkt. De H. Maagd zou in den slag boven de strijders verschenen zijn en de ballen van de kanonnen in haren schoot hebben opgevangen.*

De tegenstelling tussen de bittere en bloedige realiteit van het slagveld en de hemelse en bovenzintuiglijke interventies en verschijningen is opvallend in de beeldvorming van slagvelden en de strijd. Dat geldt zeker ook voor de Slag van Turnhout.

Veldslagen zijn momenten van chaos, waar geluk en toeval vaak een belangrijke rol spelen in de eindbeslissing. Epifanieën zijn een veel voorkomend fenomeen op slagvelden. Hemelse interventies, verschijningen, verblindingen en verduisteringen. Dit heeft ongetwijfeld te maken met de chaos op de slagvelden, waardoor je rook, mist en een overdosis van niet vertrouwd lawaai, schoten, ontploffingen, schreeuwen en kernen kan interpreteren in bovennatuurlijke zin. Er zijn verschillende beschrijvingen van mist en rook die de zichtbaarheid belemmeren. Voeg hier angst aan toe en we hebben de perfecte combinatie voor verschijningen. De stadsgeschiedschrijver Melchior Van Gorkum meldt over de slag van 1789: *Het was dien morgen een swaer nevellogt, die zo dik was, dat men geen tien Roeden verre ronde zien. Het geschut der Patriotten weergalmde: men zag niet als vuer en vlam. Den nevel-logt, die tot het eynde van den slag geduurd hadden, veranderde in eenen schoonen zonneshijn, als ofte den Hemel zelfs vermaek namp, in de victorie van de Patriotten.*

De Slag bij Turnhout is aanleiding geweest tot vele en grootse herdenkingen, sommige met een veel grotere menigte dan de slag zelf. Tijdens het eeuwfeest van 1889 gaat een protserige stoet doorheen de stad, zijn ballonvaarders uit het buitenland uitgenodigd en wordt een prachtig gedenkalbum uitgegeven. Naar aanleiding van de 200ste verjaardag van deze slag organiseert men in 1989 een groots openluchtspektakel op negen verschillende historische plekken. Er werken meer dan 500 uitvoerders mee en 25.000 toeschouwers wonen de 54 voorstellingen bij.

Tot de nalatenschap van de slag behoren ook muziekstukken, waaronder een partituur van de befaamde 'Mars van Turnhout' van S.J. Robson, zang- en kapelmeester en organist aan de Sint-Pieterskerk en een tijdgenoot van Joseph Haydn. De Mars wordt tot op vandaag tijdens herdenkingen gezongen en gespeeld, zeg maar gerust de grootste lokale hit. Bijzonder is ook de 'Bataille de Turnhout pour piano' van César Lust, een merkwaardig stuk programmamuziek dat de hele Slag van Turnhout verklankt: het bevat de muzikale equivalenten voor het inslagen van de kanonskogels, de trommelaars in de verte, de charge van de cavalerie, de kreten en het weeklagen van de stervenden en een citaat uit de Mars van Robson.

De devotiekast uit het Taxandriamuseum met het luik van de slag is het resultaat van een initiatief van kanunnik en verzamelaar Jozef Evermodus Jansen. Het behoort tot één van de talrijke verbeeldingen van een slag die nog altijd voortleeft in het nationale geheugen.

Tekst: Koen Broucke / Peter Hofland
Foto: Bram Luyts

Dit object van de maand maakt deel uit van de tentoonstelling 'Manen en laarzen, Bijzondere verschijningen tijdens Turnhoutse veldslagen' van Koen Broucke in het Taxandriamuseum i.s.m. de Warande, Turnhout (20 oktober 2017 – 31 januari 2018).

Archief & Musea Turnhout

Inventaris:

- Taxandriamuseum
Begijnenstraat 28, 2300 Turnhout

Bibliografie:

- Fiche Object van de Mand februari 2012 nr. 51: 'Hortus Closus'

Het object van de maand is een initiatief van Archief & Musea Turnhout. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (doorklikken naar Object van de Maand).

Archief & Musea Turnhout • Druivenstraat 18 • B-2300 Turnhout

Tel: +32 14 44 33 98 • www.archiefenmuseaturnhout.be

v.u.: Eric Vos, Boomstraat 6, B-2300 Turnhout, +32 14 44 33 11